

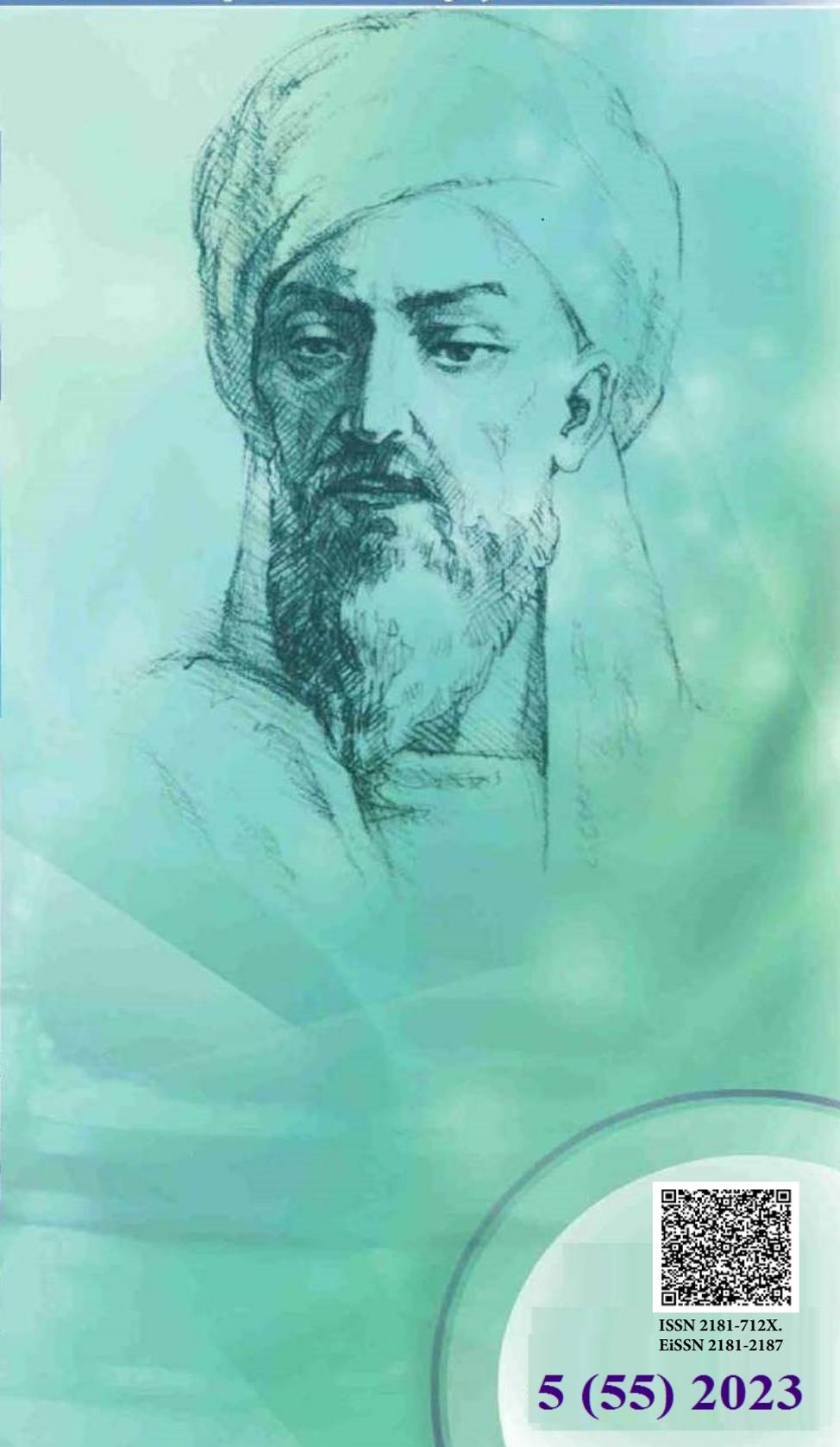
New Day in Medicine
Новый День в Медицине

NDM

TIBBIYOTDA YANGI KUN

Ilmiy referativ, marifiy-ma'naviy jurnal

AVICENNA-MED.UZ

ISSN 2181-712X.
EiSSN 2181-2187

5 (55) 2023

**Сопредседатели редакционной
коллегии:**

**Ш. Ж. ТЕШАЕВ,
А. Ш. РЕВИШВИЛИ**

Ред. коллегия:

М.И. АБДУЛЛАЕВ
А.А. АБДУМАЖИДОВ
А.Ш. АБДУМАЖИДОВ
Р.Б. АБДУЛЛАЕВ
М.М. АКБАРОВ
Х.А. АКИЛОВ
М.М. АЛИЕВ
С.Ж. АМИНОВ
Ш.Э. АМОНОВ
Ш.М. АХМЕДОВ
Ю.М. АХМЕДОВ
Т.А. АСКАРОВ
Ж.Б. БЕКНАЗАРОВ (главный редактор)
Е.А. БЕРДИЕВ
Б.Т. БУЗРУКОВ
Р.К. ДАДАБАЕВА
М.Н. ДАМИНОВА
К.А. ДЕХКОНОВ
Э.С. ДЖУМАБАЕВ
А.Ш. ИНОЯТОВ
С. ИНДАМИНОВ
А.И. ИСКАНДАРОВ
С.И. ИСМОИЛОВ
Э.Э. КОБИЛОВ
Д.М. МУСАЕВА
Т.С. МУСАЕВ
Ф.Г. НАЗИРОВ
Н.А. НУРАЛИЕВА
Б.Т. РАХИМОВ
Ш.И. РУЗИЕВ
С.А. РУЗИБОВЕВ
С.А. ГАФФОРОВ
С.Т. ШАТМАНОВ (Кыргызстан)
Ж.Б. САТТАРОВ
Б.Б. САФОВЕВ (отв. редактор)
И.А. САТИВАЛДИЕВА
Д.И. ТУКСАНОВА
М.М. ТАДЖИЕВ
А.Ж. ХАМРАЕВ
А.М. ШАМСИЕВ
А.К. ШАДМАНОВ
Н.Ж. ЭРМАТОВ
Б.Б. ЕРГАШЕВ
Н.Ш. ЕРГАШЕВ
И.Р. ЮЛДАШЕВ
Д.Х. ЮЛДАШЕВА
А.С. ЮСУПОВ
М.Ш. ХАКИМОВ
К.А. ЕГЕЗАРЯН (Россия)
DONG JINCHENG (Китай)
КУЗАКОВ В.Е. (Россия)
Я. МЕЙЕРНИК (Словакия)
В.А. МИТИШ (Россия)
В.И. ПРИМАКОВ (Беларусь)
О.В. ПЕШИКОВ (Россия)
А.А. ПОТАПОВ (Россия)
А.А. ТЕПЛОВ (Россия)
Т.Ш. ШАРМАНОВ (Казахстан)
А.А. ЩЕГОЛОВ (Россия)
Prof. Dr. KURBANHAN MUSLUMOV (Azerbaijan)
Prof. Dr. DENIZ UYAK (Germany)

www.bsmi.uz

<https://newdaymedicine.com>

E: ndmuz@mail.ru

Тел: +99890 8061882

**ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН
НОВЫЙ ДЕНЬ В МЕДИЦИНЕ
NEW DAY IN MEDICINE**

*Илмий-рефератив, маънавий-маърифий журнал
Научно-реферативный,
духовно-просветительский журнал*

УЧРЕДИТЕЛИ:

**БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕДИЦИНСКИЙ ИНСТИТУТ
ООО «ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН»**

Национальный медицинский
исследовательский центр хирургии имени
А.В. Вишневского является генеральным
научно-практическим
консультантом редакции

Журнал был включен в список журнальных
изданий, рецензируемых Высшей
Аттестационной Комиссией
Республики Узбекистан
(Протокол № 201/03 от 30.12.2013 г.)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

М.М. АБДУРАХМАНОВ (Бухара)
Г.Ж. ЖАРЫЛКАСЫНОВА (Бухара)
А.Ш. ИНОЯТОВ (Ташкент)
Г.А. ИХТИЁРОВА (Бухара)
Ш.И. КАРИМОВ (Ташкент)
У.К. КАЮМОВ (Ташкент)
Ш.И. НАВРУЗОВА (Бухара)
А.А. НОСИРОВ (Ташкент)
А.Р. ОБЛОКУЛОВ (Бухара)
Б.Т. ОДИЛОВА (Ташкент)
Ш.Т. УРАКОВ (Бухара)

5 (55)

2023

май

Received: 20.04.2023, Accepted: 30.04.2023, Published: 10.05.2023.

UDK 616.314.2-089.23(035)-071.3-053.5+616.716-007

KESISHGAN TISHLOV ANOMALIYASI BOR 13-18 YOSHLI BOLALARDA TISH QATORLARINI ANTROPOMETRIK DIAGNOSTIKA USULLARINI TAHLILI.

Durdiyev Jonibek Ismatovich <https://orcid.org/0000-0003-0323-4120>

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti. O'zbekiston Buxoro, A. Navoiy-1
Tel: +998(65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ Rezyume

Eng jadal rivojlanayotgan stomatologiya sohalaridan biri bo'lgan zamonaviy ortodontiya va bolalar stomatologiyasi bilan chambarchas bog'liqligini yo'qotmagan holda mustaqil ilmiy fan sifatida paydo bo'ldi. Morfologiya va stomatologiyada dolzarb va talabga ega bo'lgan gips modellarini o'rganishning antropometrik usullari tish – jag' tizimni kompleks tekshirishning asosiy bosqichlaridan biridir. Tish – jag' tizimning anomaliyasi bo'lsa, antropometrik diagnostika usullari morfologik anomaliyalarning turlarini va darajasini aniqlashga, tashxisni asoslashga va bemorni keyingi davolashning optimal rejalashtirishga imkon beradi.

Kalit so'zlar: Antropometrik diagnostika, tish qator yo'ylarini o'lchash usullari, kesishgan tishlov anomaliyasi.

ANALYSIS OF METHODS OF ANTHROPOMETRIC DIAGNOSIS OF DENTITION IN CHILDREN AGED 13-18 YEARS WITH AN ANOMALY OF CROSSBITE

Durdiyev Jonibek Ismatovich

Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali ibn Sina Uzbekistan Bukhara, A.Navoi st. 1
Tel: +998(65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ Resume

Modern orthodontics, which is one of the most rapidly developing areas of dentistry, has emerged as an independent scientific discipline without losing its close connection with pediatric dentistry. Anthropometric methods of studying gypsum models, which are relevant and in demand in morphology and dentistry, are one of the main stages of comprehensive examination of the tooth-jaw system. If there is an anomaly of the tooth-jaw system, anthropometric diagnostic methods allow to determine the types and degree of morphological anomalies, justify the diagnosis and optimally plan the patient's further treatment.

Keywords: Anthropometric diagnostics, methods of measuring tooth row arches, crossed bite anomaly.

АНАЛИЗ МЕТОДОВ АНТРОПОМЕТРИЧЕСКОЙ ДИАГНОСТИКИ ЗУБНЫХ РЯДОВ У ДЕТЕЙ 13-18 ЛЕТ С АНОМАЛИЕЙ ПЕРЕКРЕСТНЫЙ ПРИКУСА

Дурдыев Жонибек Исмаевич

Бухарский государственный медицинский институт имени Абу Али ибн Сины, Узбекистан, г. Бухара, ул. А. Навои. 1 Тел: +998 (65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ Резюме

Современная ортодонтия, являющаяся одним из наиболее бурно развивающихся направлений стоматологии, сформировалась как самостоятельная научная дисциплина, не утратив своей тесной связи с детской стоматологией. Антропометрические методы исследования гипсовых моделей, актуальные и востребованные в морфологии и стоматологии, являются одним из основных этапов комплексного обследования

зубочелюстной системы. При наличии аномалии зубочелюстной системы антропометрические методы диагностики позволяют определить виды и степень морфологических аномалий, обосновать диагноз и оптимально спланировать дальнейшее лечение больного.

Ключевые слова: Антропометрическая диагностика, методы измерения дуг зубного ряда, аномалия перекрестного прикуса.

Dolzarbligi

Eng jadal rivojlanayotgan stomatologiya sohalaridan biri bo'lgan zamonaviy ortodontiya va bolalar stomatologiyasi bilan chambarchas bog'liqligini yo'qotmagan holda mustaqil ilmiy fan sifatida paydo bo'ldi. Ko'p tarmoqli fanlararo hamkorlik tufayli ortodontiya fundamental va amaliy bilimlar bilan sezilarli darajada boyitildi, bu nafaqat ontogeneznig turli bosqichlarida bola tanasining anatomik va topografik, funktsional xususiyatlarini chuqur o'rganish, balki o'sish qonuniyatlarini tushunish imkonini beradi, tish anomaliyalarining rivojlanishi uchun asosiy xavf omillarini aniqlash uchun, yuz –jag' sohasini shakllantirish [1,2].

Morfologiya va stomatologiyada dolzarb va talabga ega bo'lgan gips modellarini o'rganishning antropometrik usullari tish – jag' tizimni kompleks tekshirishning asosiy bosqichlaridan biridir. Jag'ning modellarini antropometrik diagnostika qilishning barcha usullariga asoslanadi, bir tomondan - tishlarning o'lchamiga, boshqa tomondan - tish va apikal asoslarning o'lchamiga. Ortodontiya klinikasida qo'llaniladigan antropometrik usullarning muhim qismi populyatsiyaga asoslangan, chunki ular o'lchash natijasida olingan ko'rsatkichlarni (tishlar, tish qatorlari, jag' suyaklarining apikal asoslari) antropometrik standartlar bilan taqqoslashga asoslangan [3,4,8,13].

Tish – jag' tizimning anomaliyasi bo'lsa, antropometrik diagnostika usullari morfologik anomaliyalarning turlarini va darajasini aniqlashga, tashxisni asoslashga va bemorni keyingi davolashning optimal rejalashtirishga imkon beradi [4,5,16,17]. Tish qator yoylarining o'lchami va shakli nafaqat estetikaga, balki ortodontik davolanishning barqarorligi va natijasini belgilovchi asosiy omillar bo'lgan tishlovning funktsionalligiga ham ta'sir qiladi [6,13,14].

Shu munosabat bilan bemorning tish qator yoyining optimal shaklini shakllantirish ortodontiya klinikasining asosiy vazifalaridan biridir. Mutaxassislar faqat yuqori va pastki jag'lar tish qator yoylarining aniq belgilangan shakli ortodontik davolashning optimal funktsional va estetik natijasini ta'minlashdir [7,10,15].

Stomatologiyada ortodontik davolashning turli jihatlarini tizimli tahlil qilish uchun matematik-grafik va kompyuter modellashtirish usullari eng dolzarb hisoblanadi. Tish qator yoylarining ko'ndalang o'lchamlari va oldingi tishlar tojlarining kengligi Xouli-Herber-Herbst usuli bo'yicha tish qator yoylarining geometrik va matematik ko'payishiga asoslanadi.

Klinik ortodontiyada ko'ndalang yo'nalishdagi tish qator yoylari o'lchamidagi anomaliyalarni tashxislashda Pont va Linder-Xart usullari keng qo'llaniladi [10,11,12].

Zamonaviy xorijiy va mahalliy adabiyotlarda, ilmiy tadqiqotlarda, ortodontlarning amaliy faoliyatida, Pont va Linder-Xartni o'lchash usullari tish – jag' anomaliyalarni tashxislashning ajralmas muhim qismidir [11,12]. Belgilangan standartlar - bu o'rganilayotgan ko'rsatkichlarning o'rtacha statistik qiymatlari bo'lib, ular tish – jag' anomaliyasi bo'lmagan ma'lum bir hudud aholisini so'rov natijalariga ko'ra matematik hisob-kitoblar orqali usullar mualliflari tomonidan olingan [13,14]. Biroq, mutaxassislar o'rtasidagi indeks qiymatlaridagi farqlar turli etnik guruhlarda, turli yosh davrlarida va jinsiy dimorfizmi hisobga olmagan holda o'tkazilganligi sababli ba'zi qisman noaniq ko'rsatkichlarni keltirib chiqaradi [15].

Hozirgi vaqtda ortodontik davolashning eng muhim printsiplari bemorning tish qator yoyining individual shaklini saqlab qolishga qaratilgan, ammo tish qator yoyining shakli va o'lchami barcha bolalarga o'xshash "ideal" ga intilish emas. Mutaxassislar tish – jag' anomaliyalarning takrorlanishining eng ko'p uchraydigan sababi ortodontik davolash bosqichlarida bemorning tish qator yoyining individual shaklidagi sezilarli o'zgarish (modifikatsiya) ekanligini isbotladilar [16,17,18].

Ushbu usullardan foydalanish bemorning tish qator yoyi shaklini eng aniq ko'rsatishga, shuningdek, ortodontik davolash rejasini ishlab chiqish va uzoq muddatli klinik natijalarni olish imkonini beradi, shu bilan birga asoratlar ehtimolini kamaytiradi [8,13].

Bizning fikrimizcha, kesishgan tishlovda bor bemorlarda odontometrik ko'rsatkichlar bilan tish qator yoylarining mutanosibli to'g'risidagi fundamental bilimlarni kengaytirish hisoblangan

ko'rsatkichlar va ko'ndalang yo'nalishdagi haqiqiy o'lchamlar o'rtasidagi muvofiqlikni aniqlashga imkon beradi. Pont va Linder-Xart usullari stomatolog ortodont natijalari uchun muhim bo'lib hisoblanadi.

Tadqiqot maqsadi: Pont va Linder-Xart usuli bo'yicha kesishgan tishlov anomaliyasi bor 13-18 yoshli bolalarda tish qator yo'ylarining gorizontol parametrlarini qiyosiy tahlilini o'tkazish.

Material va usullar

Tadqiqot materiallari 100 nafar doimiy tishlov davrida kesishgan tishlov anomaliyasi bor 13-18 yoshli bolalarda tish qator yo'ylarining diagnostik gips modellarini o'lchash natijalari keltirilgan. Ko'ndalang yo'nalishda tish qator yo'ylarining parametrlarini o'lchash va hisoblash Pont va Linder-Xart usullari bo'yicha amalga oshirildi.

Tekshiruvdan o'tganlarning barchasida doimiy tishlovda kesishgan tishlov anomaliyasi mavjud edi. Pont va Linder-Xart usullari keng tarqalgan bo'lib, to'rtta yuqori kurak tishlari tojlarining mezial-distal diametrlari yig'indisining ulushiga mos ravishda premolyar (80 va 85) va molyar indeks (64 va 65) ga asoslangan. ko'ndalang yo'nalishda tish qator yo'ylari o'lchamidagi anomaliyalarni tashxislashda klinik ortodontikada qo'llaniladi [3].

Matematik hisob-kitoblar yordamida o'rnatilgan premolyarlar va molyarlar orasidagi masofa bu bemor uchun norma bo'lib, keyinchalik biz gips modellaridagi haqiqiy kenglik bilan solishtirdik. Yuqori jag'da o'lchash nuqtalari: birinchi premolyarlarning lunj va tanglay do'mboqlarining o'rtasi va birinchi molyarlarning medial lunj hamda tanglay do'mboqlarining oldingi nuqtasi. Pastki jag'da o'lchash nuqtalariga quyidagilar kiradi: birinchi premolyarning ikkinchi premolyar bilan aloqa qilishdagi lunj nuqtasi (premolyarlar orasidagi nuqta) va vestibulyar yuzadagi median nuqtasi yoki birinchi premolyarning distal bukkal cho'qqisi.

Linder-Hart usuliga ko'ra, premolyar indeksning qiymati 85 ga, molyar indeks esa 65 ga teng (Pont bo'yicha 80 va 64 o'rniga).

Tish qator yo'ylarini o'lchash uchun asosiy parametrlar kenglik va chuqurlik hisoblanadi. Tish qator yoyni o'lchashda frontal vestibulyar nuqta medial tishlar orasiga qo'yilgan.

Asosiy chiziqli o'lchamlar transvers va sagittal yo'nalishlarda aniqlandi.

Tish qator yo'ylarining kengligi tishlarning distal yuzalarining o'rtasida joylashgan va tishning 1 dan 7 gacha bo'lgan tish qator yo'idagi holatiga qarab belgilanadigan nuqtalar orasida aniqlangan ($W^7, W^6, W^5, W^4, W^3, W^2, W^1$).

Tish qator yo'ylarining chuqurligi frontal nuqtadan antagonistlar orasidagi nuqtalarning kesishish chizig'igacha, median tanglay chokning proektsiyasi bo'yilab o'lchandi ($D^{1-7}, D^{1-6}, D^{1-5}, D^{1-4}, D^{1-3}, D^{1-2}$).

Tish qator chizig'ining uzunligi (L) uni tashkil etuvchi tishlarning mezial-distal diametrlarining yig'indisi sifatida Nance usuli bilan hisoblab chiqilgan. Uchinchi molyarlar o'lchovlarda hisobga olinmadi, chunki ular eng o'zgaruvchan tish hisoblanadi.

Tish qator yo'ylarining shakli va o'lchamiga tishlarning kattaligi ta'sir qiladi, ya'ni: doimiy tishlarning normo-, makro- va mikrodentitiya. Shunday qilib, doimiy tishlarning kesishgan tishlov anomaliyasi bo'lsa, tish qator yo'ylari shaklining to'qqizta asosiy varianti aniqlandi.

Tish qator yo'ylarining shakllari bolalarda mikrodentitiya, normodontiya va makrodentitiya tish tizimlarining variantlari mavjud (Dmitrienko S.V., 2015).

Tish qator yoyni uzunligi 112 dan 118 mm gacha bo'lgan tish qator yo'ylarining normodontiya turini tavsiflaydi.

Belgilangan raqamli diapazondan tashqaridagi qiymat (119 mm dan ortiq) tish yo'ylarining makrodentitiya turini aniqlaydi.

111 mm dan kam bo'lgan 14 ta tish tojlari kengligi yig'indisi biz tomonidan mikrodentitiya tish tizim sifatida ko'rib chiqiladi.

Kesishgan tishlov turi va daraja ko'ra tekshirilgan bolalarni 3 guruhga bo'lib o'rganildi.

I guruh lunj turi - 30 nafar bolalar;

II guruh til turi - 30 nafar bolalar;

III guruh lunj – til turi - 40 nafar bolalar.

Odontometrik ko'rsatkichlarga qarab, bemorlar uch guruhga bo'lingan. Birinchi guruhni kesishgan tishlov anomaliyasida tish qator yo'ylari va normodontiya, makrodentitiya, mikrodentitiya tish hajmi bo'lgan bemorlar tashkil etdi (1-jadval).

Kesishgan tishlov anomaliyasi bor bolalarda tish qator yoylari shakllarida tish toj qismini hajmi bo'yicha (n=60)

№		normodentiya	makrodentiya	mikrodentiya
1	Birinchi guruh	8	12	10
2	Ikkinchi guruh	7	17	6
3	Uchunchi guruh	12	17	11

Natija va tahlillar

100 juft gipsli tish modellarining antropometrik diagnostikasi Pont va Linder-Xart usullarini ko'ndalang yo'nalishdagi o'lchamlarni baholash sifatida kesishgan tishlov anomaliyasida tish qator yoylarini o'rganishda maqbul ekanligini aniqlashga imkon berdi. Premolyarlar sohasida ham, molyarlar sohasida ham kesishgan tishlov anomaliyasi tish qator yoylari va har xil turdagi tish tizimi bo'lgan bemorlarda hisoblangan qiymatlar va haqiqiy o'lchamlar o'rtasida sezilarli farq yo'q edi. kesishgan tishlov anomaliyasidagi tish qator yoylarining kengligini baholash uchun tishlarning o'lchamlari hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Birinchi guruhdagi bemorlarni o'rganish natijalari shuni ko'rsatdiki, normodentiya Pont usulida hisoblangan ikkala jag'ning premolyarlari hududidagi tish qator yoylarining kengligi $37,75 \pm 0,53$ mm, molyarlar orasida. - $47,44 \pm 1,08$ mm. Premolyarlar sohasidagi yuqori tish qator yoyida haqiqiy qiymat $36,14 \pm 1,47$ mm, pastki jag'da - $35,97 \pm 1,57$ mm. Biz o'rganilgan parametrlarda statistik jihatdan muhim farqni qayd qilmadik. Birinchi molyarlar orasidagi hisoblangan qiymat ham haqiqiy o'lchamlarga mos keladi: yuqori jag'da $47,51 \pm 1,85$ mm, pastki jag'da esa $47,31 \pm 1,57$ mm.

Linder-Xart usulida hisoblangan ikkala jag'dagi premolyarlar hududidagi tish qator yoylarining kengligi $35,47 \pm 0,95$ mm, molyarlar orasida esa $45,69 \pm 1,05$ mm. Hisoblangan va haqiqiy qiymatlar o'rtasidagi farq statistik ahamiyatga ega emas edi.

Ikkinchi guruh bemorlarini o'rganish natijalari shuni ko'rsatdiki, makrodentiya Pont usulida hisoblangan ikkala jag'ning premolyarlari hududidagi tish qator yoylarining kengligi $40,62 \pm 0,65$ mm, molyarlar orasida esa $50,03$ ni tashkil etdi. $\pm 1,12$ mm. Premolyarlar sohasidagi yuqori tish qatoridagi haqiqiy qiymatlar $42,89 \pm 1,75$ mm, pastki jag'da - $40,11 \pm 1,53$ mm. Biz o'rganilgan parametrlarda statistik jihatdan muhim farqni topmadik. Birinchi molyarlar orasidagi hisoblangan qiymat ham haqiqiy o'lchamlarga mos keladi: yuqori jag'da $50,62 \pm 2,01$ mm, pastki jag'da esa $50,16 \pm 1,55$ mm.

Linder-Xart usulida hisoblangan ikkala jag'dagi premolyarlar hududidagi tish qator yoylarining kengligi $37,98 \pm 0,78$ mm, molyarlar orasida esa $50,23 \pm 1,08$ mm. Hisoblangan va haqiqiy qiymatlar o'rtasidagi farq statistik ahamiyatga ega emas edi.

Uchinchi guruh bemorlarini o'rganish natijalari shuni ko'rsatdiki, mikrodentiya bilan Pont usuli yordamida hisoblangan ikkala jag'ning premolyarlari hududidagi tish yoylarining kengligi $35,15 \pm 0,75$ mm, molyarlar orasida esa $43,04 \pm 0,93$ mm ni tashkil etdi. Premolyarlar sohasidagi yuqori tish qator yoyida haqiqiy qiymat $33,31 \pm 1,70$ mm, pastki jag'da - $33,79 \pm 1,60$ mm. Biz o'rganilgan parametrlarda statistik jihatdan muhim farqni qayd qilmadik. Birinchi molyarlar orasidagi hisoblangan qiymat ham haqiqiy o'lchamlarga mos keladi: yuqori jag'da $43,69 \pm 1,42$ mm, pastki jag'da esa $43,61 \pm 1,68$ mm.

Linder-Xart usulida hisoblangan ikkala jag'dagi premolyarlar hududidagi tish qator yoylarining kengligi $32,16 \pm 0,70$ mm, molyarlar orasida esa $42,32 \pm 1,13$ mm. Hisoblangan va haqiqiy qiymatlar o'rtasidagi farq statistik ahamiyatga ega emas edi.

Shunday qilib, jag'larning gipsli modellarini antropometrik o'rganish doimiy tishlarning makrodentiya bo'lgan odamlarda tish qator yoylari kengligining haqiqiy o'lchamlari normodentiya bolalarga qaraganda sezilarli darajada katta ekanligini aniqlashga imkon berdi.

Kesishgan tishlov anomaliyasida tish qator yoylari bo'lgan bolalarda, doimiy tishlarning o'lchamidan qat'iy nazar, fidusial nuqtalar orasidagi masofani o'lchash orqali olingan natijalarni tahlil qilish va sharhlash uchun Pont usuli ham, Linder-Xart usuli ham qo'llanilishi mumkin.

Xulosa

Tish – jag' tizimi anomaliyasi bo'lgan bolalarni davolashda ortodontiya klinikasida davolash va diagnostika tadbirlarini optimallashtirish antropometrik tadqiqotlarni takomillashtirishni, shuningdek, shakli va hajmini o'rganishda umumiy qabul qilingan an'anaviy diagnostika sxemalarini qayta ko'rib

chiqishning maqsadga muvofiqligini ta'minlaydi. Tish qator yoylarining tish turlarining ularning transvers parametrlariga matematik bog'liqligi informatsion, diagnostik ahamiyatga ega bo'lgan qiymatlar bo'lib, ular tish – jag' tizimi anomalialari bo'lgan bemorlarni davolashda tish qator yoylarining shakli va hajmini taxmin qilish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan optimal estetik natijalarga va funktsional holatga erishish uchun ishlatilishi mumkin. Kesishgan tishlov anomaliasida tish qator yoylarini tahlil qilishda Pont va Linder-Xart usulidan foydalanish sezilarli xatolarga ega emas va ko'ndalang yo'nalishdagi shakl va o'lchamdagi anomalialarni tashxislash bosqichlarida qo'llanilishi mumkin.

Kesishgan tishlov anomalisi bor bor bolalarga makrodentiya sabab yuzaga kelishi bu anomalianing og'ir darajasini yuzaga keltiradi yani jag' hajmini haddan tashqari kattalashiga sabab bo'lashi aniqlandi.

Yuqori jag'da makrodentianing uchrashi kesishgan tishlovning lunj turiga sabab bo'ldi. Pastki jag'da mikrodentianing uchrashi kesishgan tishlovning til turi rijovlanishiga sababi aniqlandi.

Tish qatorida tishlarning makro hamda mikrodentiyasi uchrashi jag' hajmini shaklini o'zgarishiga sabab bo'ladi.

Pont va Linder-Xart usulida olingan mezognatik tish qator yoylarining gorizontal parametrlarini tizimli tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, tishlarning kengligi uchun antropometrik standartlarning qiymatlari to'rtta mezodistal o'lchamlarning yig'indisiga bog'liq. yuqori kurak tishlar, ko'ndalang yo'nalishdagi o'lchamlarni baholash uchun foydalanish uchun dolzarbdir.

Tish qatorining tish turlarining ularning kenglik parametrlariga bog'liqligi biz tomonidan hisob-kitoblar natijasida olingan ma'lumotli, diagnostik ahamiyatga ega bo'lgan qiymatlar bo'lib, ular kesishgan tishlov anomalialari bo'lgan bemorlarni davolashda tish qator yoylarining shakli va hajmini taxmin qilish uchun, optimal funktsional va estetik natijaga erishish uchun ishlatilishi mumkin.

Kesishgan tishlov anomalialari bo'lgan balalarni tashxislash va davolash usullarini optimallashtirish davom etayotgan antropometrik tadqiqotlarga qo'shimcha talablarni qo'yadi, shuningdek, tish qator yoylarining shakli va hajmini aniqlash diagnostika va ortodontik davolash samaradorligi uchun umumiy qabul qilingan an'anaviy diagnostika sxemalarini qayta ko'rib chiqish maqsadga muvofiqligini taqozo etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Аболмасов Н.Г., Аболмасов Н.Н. Ортодонтия: Учебное пособие. М.: МЕДпресс-информ. 2008;424. [Abolmasov N.G., Abolmasov N.N. Ortodontiya: uchebnoye posobiye. Moscow: MEDpress-inform, 2008.424. (In Russ.)].
2. Доменюк Д.А., Ведешина Э.Г., Дмитриенко С.В. Современный подход к ведению истории болезни в клинике ортодонтии. // Ставрополь: СтГМУ, 2015;135. [Domenyuk D.A., Vedeshina E.G., Dmitrienko S.V. Sovremennyy podkhod k vedeniyu istorii bolezni v klinike ortodontii. Stavropol: Stavropolskii Gos. Univ., 2015;135. (In Russ.)].
3. Доменюк Д.А., Дмитриенко С.В., Ведешина Э.Г., Рисованный С.И., Порфириадис М.П., Будаичиев Г.М.-А. Анализ методов биометрической диагностики в трансверсальном направлении у пациентов с мезогнатическими типами зубных дуг. Кубанский научный медицинский вестник 2017;24(6)26-34.
4. Хорошилкина Ф.Я. Дефекты зубов, зубных рядов, аномалии прикуса, миофункциональные нарушения в челюстно-лицевой области и их комплексное лечение. / М.: Медин- форм. 2006;544. [Khoroshilkina F.Ya. Defekty zubov, zubnykh ryadov, anomalii prikusa, miofunktsional'nye narusheniya v chely- ustno-litsevoy oblasti i ikh kompleksnoe lechenie. / Moscow: Medin- form. 2006;544. (In Russ.)].
5. Ведешина Э.Г., Доменюк Д.А., Дмитриенко С.В. Зависимость формы и размеров зубочелюстных дуг от их стабильных параметров. // Кубанский научный медицинский вестник. 2016;(3):33-38. DOI:10.25207/1608-6228-2016-3-33-38. [Vedeshina E.G., Domenyuk D.A., Dmitrienko S.V. Correlation between shapes and sizes of dentofacial arches and their stable parameters. // Kubanskij nauchnyj medicinskij vestnik. 2016;(3):33-38. (In Russ., English abstract). DOI:10.25207/1608-6228-2016-3-33-38].
6. Доменюк Д.А., Ведешина Э.Г., Дмитриенко С.В. Особенности долихогнатических зубных дуг у людей с различными вариантами размеров зубов. Кубанский научный медицинский вестник. 2016;(1):39-46. DOI:10.25207/1608-6228-2016-1-39-46. [Domenyuk D.A.,

- Vedeshina E.G., Dmitrienko S.V. Special features of dolichognathic dental arches in people with teeth size variations. *Kubanskij nauchnyj medicinskij vestnik*. 2016;(1):39-46. (In Russ., English abstract). DOI:10.25207/1608-6228-2016-1-39-46].
7. Доменюк Д.А., Ведешина Э.Г., Дмитриенко С.В. Анатомо-топографическое обоснование методик построения и исследования зубочелюстных дуг. // *Кубанский научный медицинский вестник*. 2015;(3):31-37. DOI:10.25207/1608-6228-2015-3-31-377. [Domenyuk D.A., Vedeshina E.G., Dmitrienko S.V. Anatomic and topographic rationale for dental arch constructing and measuring methods. *Kubanskij nauchnyj medicinskij vestnik*. 2015;(3):31-37. (In Russ., English abstract). DOI:10.25207/1608-6228-2015-3-31-377].
  8. Бимбас Е.С., Булатова С.Р., Мягкова Н.В. Диагностика зубочелюстных аномалий: Учебное пособие. Екатеринбург: УГМУ, 2014;62. [Bimbass E.S., Bulatova S.R., Myagkova N.V. Diagnostika zubochelestnykh anomalii: uchebnoye posobiye. Yekaterinburg: UGMU, 2014;62. (In Russ.)].
  9. Давыдов Б.Н., Дмитриенко С.В., Ведешина Э.Г., Доменюк Д.А. Рентгенологические и морфометрические методы в комплексной оценке кефало-одонтологического статуса пациентов стоматологического профиля (часть I). *Институт стоматологии*. 2017;75(2):58-61. [Davydov B.N., Vedeshina E.G., Dmitrienko S.V., Domenyuk D.A. Radiological and morphometric methods for comprehensive assessment of cephalo-odontologic status in dental patients (part I). *The Dental Institute*. 2017;75(2):58-61. (In Russ.)].
  10. Хорошилкина Ф.Я. Ортодонтия. М.: Мединформ. 2008;541. [Khoroshilkina F.Ya. Ortodontiya. Moscow: Medinform. 2008;541. (In Russ.)].
  11. Токаревич И.В., Кипкаева Л.В., Корхова Н.В. Общая ортодонтия: Учебно-методическое пособие. Минск: БГМУ, 2010;108. [Tokarevich I.V., Kipkaeva L.V., Korkhova N.V. Obshchaya ortodontiya: uchebno-metodicheskoye posobiye. Minsk: BGMU, 2010;108. (In Russ.)].
  12. Доменюк Д.А., Ведешина Э.Г. Морфометрические показатели зубных дуг брахиогнатической формы с учетом размеров постоянных зубов. // *Кубанский научный медицинский вестник*. 2015;(6):47-53. DOI:10.25207/1608-6228-2015-6-47-53. [Domenyuk D.A., Vedeshina E.G. Morphometric parameters of brachygnathic dental arches considering size of permanent teeth. // *Kubanskij nauchnyj medicinskij vestnik*. 2015;(6):47-53. (In Russ., English abstract). DOI:10.25207/1608-6228-2015-6-47-53].
  13. Durdiev J.I. Influence of the quality of life on the formation of the upper jaw in children with pathologies of the respiratory system // *World medicine journal*. Poland // 2021;182-186.
  14. Durdiev J.I., Gaffarov S.A. Influence of the quality of life on the formation of the upper jaw in children with respiratory system pathologies. // *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology [IJERT]* August, 2020;19-23.
  15. Durdiev J.I., Gaffarov S.A., Olimov S.Sh. Morphometric features of the dentition in children with chronic diseases of the upper and middle respiratory organs // *Uzbek Medical Journal*. – 2020;3:28-32. (14.00.00; №8)
  16. Durdiev J.I, Badriddinov B.B, Olimov S.Sh., Nafas olish tizimi kasalliklarida bolalarda tish jag'suyak a'zolari shakllanishining morfometrik xususiyatlari // *Journal of medicine and innovations*. Toshkent 2021;261-273.
  17. Gaffarov S. A., Durdiev J. I. Violation of the formation of bone organs of the dentition system in children with respiratory system pathologies // *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*. 2020;10(4):325-333. (Impact factor 7,492)

Qabul qilingan kun 20.04.2023